

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

LETO (año) XLIII št. 1-2

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

de enero a julio 1997

Slovenska katastrofa

Pravo ime za dogajanje, ki je sledilo v letih 1941 do 1945, je slovenska katastrofa. To ime pomeni, da je v tem času slovenski narod, pa tudi posamezni Slovenci, zašel v položaj, ki ga je spričo prejšnje slovenske zgodovine pripeljal na rob obstoja, do samega uničenja in izbrisa tistega, kar je dotlej lahko veljalo za duhovno strukturo slovenstva in s tem za cilj slovenske duhovne zgodovine.

Ta katastrofa ni dosegla svojega vrha v vojnih letih, niti svoje osmislitve ni izčrpala v pesništvu Balantiča in Hribovška, obojno nalogo in vrh je dosegla šele takoj po koncu vojne z množičnim ubijanjem domobrancev in drugih nasprotnikov komunistične revolucije v Kočevskem Rogu in drugih slovenskih moriščih. Ti pomori so po svoji množičnosti, predvsem pa po svojem smislu bili za slovensko usodo nekaj neznanega in nerazumljivega na ozadju dotedanje slovenske duhovne zgodovine. Ničesar podobnega ni najti niti v dobi pokristjanjevanja v osmem stoletju, ki je bilo po ohranjenih sporočilih le deloma nasilno, verjetno pa nekrvavo. Preganjanje protestantov okoli leta 1600 je bilo daleč od surovega nasilja in zato neprimerljivo s tistim, kar se je dogodilo Slovincem sredi dvajsetega stoletja. Ta nezaslišani dogodek je na duhovni ravni težko razumeti pa tudi pojasnjevati. Seveda je v njem mogoče videti predvsem končni obračun, za katerega si je vzel pravico slovenski komunizem, opirajoč se na celotno tradicijo antiklerikalizma in svobodomiselnega radikalizma, vendar s tem še ni mogoče utemeljiti skrajno spretržene oblike, ki jo je ta obračun dosegel v maju in juniju leta 1945. Pojasnilo zanj je treba iskati na drugih ravneh. Z ene strani se ponuja razlaga, da je v tem obračunu prišla na dan predvsem demoničnost in diabolčnost komunizma, se pravi, metafizičnega nihilizma, ki se skriva za njegovo vero v zgodovinsko dosegljivo transcendenco. Izbruh nasilja je s tega stališča predvsem izbruh nihilistične volje do moči, ki se lahko izživi samo v smrtonosni destrukciji. Takšna razlaga bi ustrezala smislu slovenske duhovne zgodovine, v kateri so zadnjih dvesto let bile na delu nasprotne sile katolištva in svobodomiselnosti, ki je v katoliško tradicijo prinašala temeljni spor krščansko ateistične Evrope, se pravi spor med krščanstvom in breztemeljnostjo novodobnega nihilizma. To pa bi pomenilo, da je dogajanje v Kočevskem Rogu eno temeljnih dejanj slovenske duhovne zgodovine, zenit v gibanju njenih notranjih nasprotij in hkrati tista usodna točka, ko se mora ta duhovni razvoj vrniti v svoje izhodišče in preseči razcep slovenskega duhovnega sveta.

Tej razlagi je mogoče dodati še dodatno, ki pa njen smisel dopolnjuje. Množično pobijanje Slovencev v letu 1945 je mogoče razumeti kot usodni trenutek, ko je zmagovalac v državljanski vojni zapadel tisti zmoti, ki se je v antični versko filozofski tradiciji imenovala hybris. To je trenutek, ko je komunistična revolucija, njeno vodstvo in organizacija, izgubila razsodnost, kontrolo nad samo sabo in v zmagovalni omami zagrešila zločin, ki je s svojo usodnostjo na mah izničil ne samo njene nadaljnje možnosti, temveč njej sami spodmaknil temelj, na katerem se je skušala legitimirati kot edino prava rešitev vseh slovenskih problemov. To je bila hybris, ki je bila samo na videz zmaga revolucije, v resnici pa njen moralni samomor.

Janko Kos

Duhovna zgodovina Slovencev, Slov. matica, Ljubljana, 1996.

Spet plovemo

JESENSKI VETROVI so se zapletli v razsušena jadra zdomskega brodovja. Po poletnem premoru smo spet dvignili sidra in zapluli v 43. leto naše kulturne avanture. Preštevamo se in ugotavljamo, da so nam poletni viharji potegnili s krova nekaj naših izvrstnih in preizkušenih kapitanov, krmarjev in veslačev. Tisti, ki smo ostali, vztrajamo na svojih mestih in pokrivamo izpraznjene funkcije. Tesneje smo se povezali in bolj kot prej računamo drug na drugega. Moramo si zaupati, druga možnost nam ni dana.

Dobro vemo, da se nahajamo v eksistencialni krizi, v krčeviti borbi za biti- ali-ne-biti, pa nimamo izbire. V žilah čutimo pretok tiste zagonetne slovenske prasile, ki je naš narod ohranila pri življenju skozi dvanajst dolgih in krutih stoletij. To je v nas in ne moremo nič drugega kot sprejeti isto prastaro sporočilo in vztrajati, vztrajati in boriti se vsak dan in vsako uro. Ne smemo se prepuščati morskim tokovom, varovati se moramo nevarnih čeri, pa preslišati petje zapeljivih siren, ki nas vabijo v prepade izginotja in pozabe.

Veseli smo, zadovoljni in hvaležni Bogu za vsakoletno žetev, četudi je včasih skromna. Upamo, da vremena Kranjcem bodo se zjasnile...

Naša največja skrb je tiskana slovenska beseda. Glas in Meddobje izhajata zadnjih pet let, od rojstva naše mlade republike, skoraj izključno s podporo Ministrstva za kulturo, ki nam jo je po pravični razumevnosti dodeljevalo vsako leto. Upamo, da bo ta tradicija obstajala, dokler bodo naša peresa v zdomstvu še zmožna kaj zapisati. Naš namen je dopolniti vse letošnje številke obeh publikacij.

V letošnjem letu nas čakajo prijetne, a zahtevne naloge. V literarnem odseku smo imeli že predstavitev spominskega zbornika "Ladislav Lenček", načrtujemo še nekatere predstavitve knjig članov SKA, izdanih v Sloveniji. Sklenili smo tudi povabiti na razgovor argentinsko pisateljico slovenskega izvora, Vlade Kocijančič, skušali bomo tudi izvesti spominski večer o Rudi Jurčecu. Gledališki odsek je predstavil Mladinsko gledališče iz Slovenske vasi z Molièrjevo komedijo "Zdravnik po sili". Imeli smo razstavo novejših stvaritev Milana Volovška, pripravljamo pa za ogled akvarele Bare Remec. V glasbenem odseku smo imeli te dni zanimiv in estetsko dovršen koncert ljubljanske solistke Bogdane Herman, ki nam je predstavila izvirne stare ljudske pesmi. Na programu imamo še koncert tukajšnje solistke iz Colona, gospe Vere Golob, katero bo spremljal na klavirju prof. Ivan Vombergar, v zadnjih mesecih letos pa koncert znanega bariloškega zbora Niños y jóvenes cantores de Bariloche pod vodstvom dirigenta prof. Andreja Jana, ki bo izvajal pester program, v katerem bodo izstopala dela Jakoba Petelina Gallusa. Imamo še nekaj ponudb za razne koncerte, pa jih bomo najbrž morali prestaviti na prihodnje leto. Načrtujemo pa še predavanja iz različnih strok.

Omeniti moramo tudi sodelovanje SKA pri prireditvah v sklopu Evropskega meseca kulture (EMK), ki se je vršil letos v Ljubljani v mesecih maju, juniju in juliju. Tam smo skušali, v skopo odmerjenem času in na čimbolj dostojen način, predstaviti, s sodelovanjem ustanov Studia slovenica in Slovenija v svetu najvažnejše dejavnosti slovenskih kulturnikov v diaspori.

Pri tako bogatem kulturnem menuju se mora vsaka malodušnost razbliniti kot meglice v jutranjem soncu. Bog nam daj še mnogo sončnih dni!

Marijan Eiletz

Pozdravi

Buenos Aires, 09.03.1997

Vaša ekselenca
Msgr. dr. France Rode

Spoštovani gospod nadškof!

Neizmerno počaščeni in z veliko radostjo smo odborniki Slovenske kulturne akcije sprejeli vest o Vašem imenovanju za novega ljubljanskega nadškofa in metropolita in Vam za to izrekamo naše iskrene čestitke.

Veseli smo te novice najprej zato, ker Vas že dolga leta štejejo med ustvarjalne člane naše organizacije in smo stalno sledili Vašim zanimivim posegom v kulturno življenje naše domovine, s članki, predavanji ali v mnogoterih osebnih stikih.

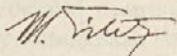
Veseli smo tudi zato, ker je Sveti oče imenoval za Nadpastirja nekoga, ki ga je odlikovala neomajna zavzetost za usodo slovenskega naroda, za okrepitev Kristusovega kraljestva med nami, ter za dosego najvišjih vrednot resnice, dobrote in lepote, kot omenjate v Vašem prvem škofovskem pozdravu.

Poznamo Vas še kot odločnega in hrabrega branilca vseh človekovih osnovnih pravic, ki so bile pol stoletja poteptane od rdeče tiranije, pa še danes niso povsem priznane od "demokratskih" oblasti.

Prav tako nas razveseljuje Vaš iskren in prijateljski odnos do izseljencev, posebej še do naše argentinske skupnosti, katere usodo ste tudi Vi delili.

Pridružili se bomo molitvam vseh slovenskih vernikov, da Vam Najvišji podeli moči, zdravja in rabsodnosti, da boste mogli utrjevati Njegovo kraljestvo v Sloveniji.

Želeč Vam mnogo božjega blagoslova, Vas prisrčno pozdravljamo!

Marijan Eiletz
predsednik

Buenos Aires 15.03.1997.

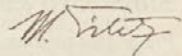
Gospod
prof. dr. Alojz Rebula

Spoštovani gospod profesor!

Z velikim veseljem smo sprejeli vest, da Vas je Sveti oče Janez Pavel II. imenoval za rednega člana Papeške akademije likovnih in književnih mojstrov. To odličje je bilo pravično priznanje za Vaše dolgoletno delovanje na različnih področjih krščanske kulture, s katerim ste doprinesli Kristusovi Cerkvi in prav posebej slovenskemu narodu neizbrisni zaklad Njegovega nauka.

Odborniki SKA se čutimo ponosne za tako visoko priznanje enemu od svojih ustvarjalnih članov ter Vam izrekamo iskrene čestitke ter želje, da bi še dolga leta mogli nadaljevati s tako plodnim in kvalitetnim delom.

Prisrčno Vas pozdravljamo!

Marijan Eiletz
predsednik

Buenos Aires, 02.04.1997

Vaša ekselenca
Mons. dr. Alojzij Šuštar
Ljubljanski nadškof in metropolit

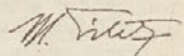
Spoštovani gospod nadškof!

Te dni, ko boste predajali škofovsko palico Vašemu nasledniku dr. Francetu Rodetu, se Vas bomo spominjali z molitvijo in se iskreno zahvalili Stvarniku, da je podelil slovenskemu narodu tako modrega in duhovno prekaljenega pastirja skozi kritična desetletja najhujših preizkušenj.

Utrujeni od hudih naporov boste stopili v zasluženi pokoj, z velikim zadoščenjem, da je Vaše delo obrodilo nešteto dobrih sadov, katerih posledice se bodo poznale še dolga desetletja.

Prosili bomo za Vas pri Najvišjemu, da Vam podeli še mnogo zdravih in kreativnih let.

Prav lepo Vas pozdravljamo.

Marijan Eiletz
predsednik

Odsli so

Ob smrti Frida Beznika

S Fridom Beznikom je legel v grob poseben zven slovenske besede, tisti, ki je v zadnjih letih vžigal buenosairesko srenjo v najbolj prepričljivem ključu, namreč v mladinskih zbornih recitacijah. Res, nekaj le-teh bi sodilo v zlato knjigo naše skupnosti. Mislim na obletnice, na komemoracije. Bojim se, da bodo zdomska besedila čedalje bolj ostajala kot zamrznjena, ker ne bo čarodeja, ki bi jih obudil k življenju, ki bi jim dal peroti, da vzletijo med naše občestvo in nas pretresejo in očarajo. Ker beseda, dokler je vklejena le v pisano izpoved, je kvečjemu zasebna. Da postane močna, včasih kar vihar, mora zadobiti krila kot veter, ki razveja in prešine gozd; tako ga predrami, prečisti in prenovi. Enako kot človeški gozd. O, lanskoletni Gozd, Papežev, v Slovenski hiši! Da beseda razmaja človeško množico, jo mora prevetriti kot močan piš: vzleteti mora kleno in ponosno, včasih slovesno, včasih tajno skrivnostno, vedno pa z zanosom.

Frido Beznik je bil mojster žive besede: besedilo je znal vdihniti življenje: žalost in veselje, grozo ali milost sreče,

svetlobo ali mrkost, kristalen zven ali zamolklost. Tako smo prebivalci "Babilona ob reki" in norega XX. stoletja prav tako očiščeni vzdrgetavali ob razodetju odrske resnice in pravice, kot stari Grki v anfiteatru ob besedilih klasičnih tragedij. To doživiš, ko si postavljen, nena doma, s čarom besede, v prosojno izvestnost neminljivih zakonov življenja, ko se soočaš s priliki občestva.

Naj povem anekdoto iz našega (SKA) organizacijskega življenja.

Na seji SKA smo Frida nagovarjali - že pred nekaj leti - naj pripravi odrsko delo, s katerim bi gostovali tudi v Sloveniji. Drugič spet, naj za mlade organizira delavnico odrske umetnosti. Seveda mu ni manjkalo dobre volje in pripravljenosti za delo, manjkalo mu je časa. Na vseh koncih je bil zadolžen za odrske predstave, največ seveda v sanhuškem domu. Takole se je pošalil: "Ja, veste, jaz sem že pri drugem koritu."

Mili Bog, sem pomislil, naša korita! Kar udarilo me je. Čudni koritarji: delo iz samega idealizma, nesebično garanje za skupnost, za boglonaj, nešteto časa, žrtev in stroškov za skupni blagor. To so naši koritarji, veliko jih je. Frido je bil pri velikem koritu idealizma.

Bog mu poplačaj požrtvovalnost za živo slovensko besedo!

Vinko Rode

Zdomski pisatelj je odložil pero

Ob smrti Toneta Brulca

Še nedavno (5. septembra 1996) sem v Književnih listih poročal o "Judeževih groših", daljšem pripovednem tekstu zdomskega pisatelja Toneta Brulca. Ta zanimiva tridelno in polifonično zasnovana epopeja o drugi svetovni vojni v Sloveniji je na pobudo Andreja Rota izšla na začetku leta v posebni knjigi v Ljubljani in je s tem dostopna širši javnosti.

V Buenos Airesu dolga povojna desetletja živeči avtor se je v omenjenem delu iz svojega post-domobranskega zornega kota tudi s kritično distanco do različnih resnic in polresnic obeh v vojnih letih med seboj travmatično se vojskujočih slovenskih taborov skušal približati dogajanju, ki je terjalo tragično veliko število žrtev. V zadnjem delu knjige se je dotaknil položaja po koncu druge svetovne vojne in po apokaliptični tragediji poboja več tisoč slovenskih domobrancev in sledil usodi preživelih iz njihovih vrst čez ocean v Argentino, kjer so si begunci iz Slovenije postopoma zgradili domove in oblikovali bogato kulturno življenje na globinsko podoživetih narodnih temeljih.

Zdaj ko se v Argentini s hitrimi koraki bliža poletje, je Brulc za vedno odložil pero. Že nekaj časa ga je huda bolezen priklepala na posteljo, zapirala v stanovanje. Kmalu za pesnikom Francetom Papežem se je moral posloviti še on, ki je razmeroma pozno stopil v literarno življenje in vendar zapustil v njem trajne sledi.

Leta 1927 v Hrušici na Dolenjskem rojeni Tone Brulc je gimnazijo obiskoval v Novem mestu. Leta 1943 se je pridružil vaškim stražam in se maja 1945 umaknil na Koroško. Maturiral je na begunski gimnaziji v italijanskem taborišču v Serviglianu, nato pa je emigriral v Argentino, kjer se je zaposlil v tovarni. Sledila so leta boja za preživetje in za družino. Zanimivo je, da Brulc v času aktivnega poklicnega življenja ni čutil potrebe, da bi se literarno udejstvoval. Sodi k redkim pozno poklicanim besednim oblikovalcem. Pisati je začel šele kot upokojenec - v osemdesetih letih. Leta 1984 je s črtico "Obup" zmagal na literarnem natečaju tržaške revije "Mladika". Tedaj se je v njem kot plaz sprožila ljubezen do literarnega oblikovanja tekstov o slovenski polpreteklosti na kmečkem podeželju v nekdanji Sloveniji, ki se je prepletala s spomini na tragične dogodke med drugo svetovno vojno in z opisi povojnih begunskih odisej čez oceane v novi svet. V novelah, ki jih je začel objavljati v zdomski literarni reviji "Meddobje" ter v "Celovškem zvonu" in tržaški "Mladiki" je prav tako kot v kritičnih spisih in člankih v izseljenskem časopisu pisal o tegobah, ki tarejo Slovence v tujini, ki

za mlajše generacije že postaja nova domovina. Ni se ustavil le pri opisih domačega slovenskega življenja, temveč je pogledal tudi k Argentincem in njihovi mentaliteti, odpravil pa se je še dalje in odkril izvirnost zapostavljene in velikokrat pozabljene indijske Amerike in njene kulture.

V zadnjih letih se je Brulc nekoliko odmaknil od sodelovanja pri "Meddolu" in Slovenski kulturni akciji. Iskal je samosvojo, neodvisno pot, ki vodi od prisil in utesnjevanja k večji notranji svobodi. Tak je tudi v svojih najboljših novelah in črticah, v zgodbah z indijanskimi motivi "Ptič jokavec - Karau", "Ljudje na robu", s povestmi, ki kažejo tegobe slovenskih zdomcev, ko postanejo brezdomci. Na svojevrsten način je posegal nazaj v slovensko kmečko starožitost, kot jo je predstavil v novelah "Gobarjeva jesen" ali pa "Sedem dni prahe Matica Pokljukarja v jarmičku". Že ti naslovi mimobežno nakazujejo, kako je ljubil, tipal in iskal lepoto starodavnih, izginjajočih slovenskih besedi, s katerimi je pretkal svoj slog in svoja duhovna sporočila.

Komaj leta 1993 je Brulc izdal pri ljubljanski založbi Mihelač svojo prvo leposlovno knjigo, zbirko novel z motivi iz buenosairskega predmestja, argentinskega delavskega sveta in arhetipsko podane indijske folklore, ki je izšla pod pomenljivim arhaizirajočim naslovom "Vardevanje angelčka". Tej je sledila druga in za življenja njegova zadnja knjiga, daljša proza "Judeževi groši". Toda v Brulčevem skritem predalu je ostalo veliko rokopisov. Na objavo čaka zbirka črtic in nadaljevanje "Judeževih grošev", v katerem prežgodaj umrli avtor posega v življenje povojnega argentinskega slovenstva. Upamo lahko, da bodo ti novi teksti še bolj jasno začrtali in podčrtali samó dobro desetletje trajajočo leposlovno ustvarjalno dobo tega v slovenski javnosti še vedno premalo zapazjenega pisatelja.

Vrste slovenskih avtorjev v Argentini pa tudi drugod se opazno redčijo. Počasi zamira glas tistih, ki so opozarjali na drugo stran resnice o slovenstvu in slovensko literaturo polnili tudi z motivi čezkontinentalnih drugačnosti. Tone Brulc je bil eden redkih še aktivnih zdomskih besednih ustvarjalcev. Boril se je proti licemerstvu in polresnici; to mu je dajalo karakterističen pečat, a ga istočasno osamilo. Skupaj z redkimi ljubitelji resnice je iskal novo pot, - kot je zapisal v zadnji v "Meddobju" objavljeni noveli "Kaj je resnica" leta 1993: "Če bi bila družba tako drzna, da bi pustila za seboj hinavščino in zaživel v resnici, potem bi verjela, da je to njen zakon, edini; takrat bi se zgodilo nekaj česar človeštvo še ni poznalo."

Lev Detela

DELO (Književni listi, Ljubljana); 21.11.1996

Pišejo nam

Marjanca Savinšek Ivanu Bukovcu

Iskrena hvala za Vaš dopis od 13.7.96 z vabilom k sodelovanju Vaše odlične revije "Meddobje". Vabilo sprejemam z največjim veseljem.

Oklevala sem do danes pri izbiri kaj naj Vam pošljem, ker nimam nobenih fotografij od zadnjih del. Zato prilagam par reprodukcij še iz mojega kataloga (1980). Moževa dolga bolezen in smrt me je zelo prizadela in le ure pred platnom ni olajšajo to večno melanholijo. Imam precej del iz zadnjih let, ki bi bile morda vredne biti reproducirane v "Meddobju". Ko se vrnem iz Slovenije septembra bom poiskala prof(esionalnega) fotografa, da mi jih "pritisne" "comme el faut!" Čim mi bo uspelo dobiti le-te, Vam jih takoj pošljem. Če bo za letos prepozno, boste pa lahko uporabili za kasneje. Lepo število platen pa visi že pri

drugih in tudi te bo treba vzeti v poštev. Popolnoma sem pozabila na fotografiranje!

Prihodnji teden odletim v Slovenijo, kjer nameravam preživeti par dni pri teti na Jesenicah, v glavnem pa ob melanholičnem bohinjskem jezeru, katera se ujema z mojo...

Pripominjam, da sem bila takoj pozorna že pred leti na reproducirana dela Ivana Bukovca, na njegovo širokopo-
teznost v oljih in intimno preprostost v risbi. Všeč mi je "depouillement" (despojamiento?) vsega nepotrebne-
ga in vseh spakarij.

Mušičeva umetnost Vam je morda za vzor? Njegova retrospektiva v Grand Palais-Champs Elysee Paris me je pretresla. Postavil je na glavo vso "figuration moderne". Moja prijateljica slikarka, ki blodi po sledovih A. Warhola mi je rekla po dolgem molku in premišljevanju ob obisku razstave sledeče: "Umetnost Mušiča nam je dala vsem skupaj "une gifle magistral" (magistralno klofuto).

(Konec na zadnji strani)

Kulturni večeri

Na prvem kulturnem večeru letošnje sezone, je bila v soboto 1. marca predstavitev Lenčkovega zbornika. Urednik letga, Lojze Rezelj, je povedal nekaj osebnih spominov na Lenčka, na dolgoletno sodelovanje z njim, tako na področju misijonske akcije kot pri SKA. O nastanku zbornika je dejal, da je zbiranje gradiva začel Avgust Horvat, a da je potem uredništvo prepustil njemu.

Za tem je knjigo predstavil Marjan Loboda z besedilom, ki ga tu objavljamo.

"Ladislav Lenček - Vrli mož, ki ni živel za sebe"

Pred tednom dni, prejšnjo soboto, 22. februarja so potekla 4 leta, kar se je v rojstni Ljubljani poslovil od tega sveta Ladislav Lenček, izjemen lik gorečega kristjana, odprtega svetovljana in predvsem dobrega človeka. Zahvaliti se moramo Slovenski kulturni akciji, posebno g. Avgustu Horvatu, ki je prvi pričel zbirati gradivo za spominski zbornik o Lenčku, pa prijatelju Rezlju, ki je z delom nadaljeval in katerega sad je knjiga, ki je danes pred nami. Posebna zahvala pa gre Lenčkovim duhovnim sobratom-lazaristom, v prvi vrsti gotovo g. Janezu Petku, ki so z meceniskim darom omogočili izid knjige. Zahvala tudi vodstvu in uslužbencem tiskarne Baragovega misijonišča, ki so se z lepim tiskom in okusno opremo oddolžili spominu svojega ustanovitelja. Hvala gospe prof. Mileni Ahčinovi za skrbno lektoriranje. Pred nami je nova slovenska knjiga, ki je izšla v Argentini, kot 162. izdanje SKA. Po skoro 50 letih naše naselitve v Argentini - letos za božič bo preteklo 50 let, kar je prišel Lenček v to deželo - še lahko praznujemo praznik rojstva nove slovenske knjige v emigraciji.

Mislim, da smo si precej edini v tem, da bi o Lenčku bilo treba napisati bolj obširno in bolj dokumentirano delo. Vendar se mi zdi, da ima tudi ta drobna in če hočete skromna knjižica o Lenčku svoj pomen. Po štirih letih njegovega odhoda ta knjiga opozarja slovensko javnost na človeka, ki je v polpretekli slovenski dobi v mnogočem markantno posegal v razvoj dogodkov in bo gotovo o njem še marsikaj napisanega. V času naglice v katerem živimo je prav, da spomin na naše zaslužne pokojnike ne ugasne. Že samo dejstvo, da je vzniknila misel, da je o Lenčku treba nekaj napisati, je zanimivo. O Lenčku, ki se ni nikdar rinil v prve vrste, ko je bil včasih kar pretirano ponižen, smo dobili čeprav še tako skromno spominsko knjigo, prej kot recimo o dr. Odarju, Staretu, msgr. Oreharju in še o kom, ki je skupaj z njim gradil to našo skupnost v Argentini. Vsi ti in še mnogi drugi, bi zaslužili objavo takih ali podobnih del, pa je prvo izšlo prav o Lenčku. Bo to izziv za objavo česa podobnega še o drugih naših zaslužnih možeh? Bo Lenček, tako kot neštetokrat v življenju, še po smrti dajal iniciativo za potrebne in koristne podvige? O Lenčku bo treba še pisati. Njegov delež pri oblikovanju naše skupnosti je tolikšen in tako pomemben, da ni mogoče mimo njega. Pri prebiranju te knjige se mi je utrnilo kar nekaj spominov, ki morda še malo bolj osvetlijo Lenčkov lik. Naj bodo čeprav v nevezani obliki skromen doprinos k boljšemu poznanju Lenčka, kakor sem ga v dolgih letih sodelovanja z njim doživljal.

Lenček - duhovnik: Kar kakšno dobro leto sem mu pomagal pri upravi KM. Domenila sva se, da sem vsako soboto zjutraj prišel k maši, ki jo je imel ob 7. v zavodu redovnic na ulici 24. de Noviembre, par kvader od Once. Tiste jutranje maše so bile zame posebno doživetje. Občudoval sem Lenčkovo lepo maševanje. Drugo na kar sem kmalu postal pozoren je bila njegova skrb za molitev brevirja. Pri še tako natrpanem dnevu, pri še tolikih sejah in delu, vedno je našel čas za brevir, ki ga je vedno nosil s seboj. Lenček je bil pri vseh svojih podvigih, pri vsem svojem delu najprej in predvsem duhovnik. Vedno sem imel vtis, da se je loteval raznih akcij predvsem pod duhovniško-apostolskim vidikom. Lenček svojega duhov-

niškega stanu ni nikoli skrival, še manj zapostavljal. Mislim, da je bil misijonski in apostolski čut globinsko gibalo vsega njegovega delovanja. Lenček je bil bolj duhovnik, kot je izgledal.

Lenček - Slovenec. Ko sem mu nekoč omenil kritike, ki sem jih slišal, ko je pričel pošiljati lazaristovske bogoslovce na študij v domovino, češ, da tam Cerkev ni svobodna in se bodo bogoslovci nalezli mišljenja, ki bo preveč tolerantno do socialistične stvarnosti, mi je hitro odgovoril, da je o tem mnogo razmišljal in se zavestno odločil za to, ker mu gre predvsem za to, da se bogoslovci ohranijo kot Slovenci, potem bodo že našli pravi odnos tudi do situacije v domovini, če jih pa pošlje v argentinski zavod, se bodo pa izgubili kot Slovenci, kar pa on na noben način ne sme dopustiti.

Pri delu za Baragovo beatifikacijo je večkrat poudarjal, da se moramo Slovenci bolj zavzeti za beatifikacijski proces, sicer nam bodo Barago prevzeli Amerikanci. Prepričan je bil, da je Baraga že zelo blizu oltarja, bolelo pa ga je, ko je videl, da bo Baragovo slovenstvo premalo poudarjeno. V mnogih dopisih in člankih je na to opozarjal.

Tudi o njegovem delu pri ustanavljanju Slovenske gospodarske pisarne in kasneje Slovenske gospodarske zadruge - kasneje SLOGE - ga je predvsem vodilo prepričanje, ki ga je za njim tako pogosto ponavljal takratni podpredsednik zadruge Jože Mavrič, da se bomo gospodarsko močni tudi versko in narodno lažje ohranili. Marsikdo je mislil, da se je Lenček vtikal v gospodarsko dejavnost, kot Slovenska gospodarska zadruga ali Slovenska tiskovna družba, zaradi želje po zaslužku. Tisti Lenčka niso poznali. Lenček se je v te dejavnosti spuščal predvsem pod vidikom apostolata in kot zaveden Slovenec. Tudi pri njegovem vstopu v kulturno delovanje, sem prepričan, da je igralo važno vlogo njegovo slovensko in duhovniško srce. Ne rečem, da drugi naši duhovni ali laični voditelji niso podobno mislili, a Lenček ni ostal le pri idejah ampak jih je znal tudi uresničiti. Prav zaradi te njegove zagnanosti, ko je ideje hotel tudi uresničevati, je pri marsikom naletel na nerazumevanje ali ljubosumnost. Lenček se ni izgubljal v praznih debatah, kaj bi, če bi in kako bi; pri njem je bilo treba prijeti za delo, to pa vsem ni prijalo.

Lenček je poleg sadov svojega dela zapustil tudi prelep zgled človeka z izredno raumevajočim srcem. V vseh letih sodelovanja z njim se ne spomnim, da bi mi o kom izrekel žal besedo, še manj, da bi o kom govoril z jezo. V njegovem srcu ni bilo prostora za mržnjo ali zamer. Za njegovo dobrosrčnost smo mu vsi, ki smo ga poznali, iskreno hvaležni. Slava njegovemu spominu!

Marjan Loboda

2. Kulturni večer:

10. maja v Slov. hiši so oblikovali mladi lanuščani s predstavo Molièrove komedije Zdravnik po sili, ki je ponovitev lanskega uprizoritve v Slovenski vasi. Režiral in glavno vlogo je odigral Martin Sušnik, nastopali pa so še: Marko Pallota, Lojzka Mehle, Valerija Burja, Marko Kocjančič, Boris Rot, Joško Črnak in Rotija Grbec. Za kulisami: Toni Cerar in Slavko Reven. Kar more kronist reči o predstavi je tole: Če je bila ponovitev na isti višini kot premiera, potem je bila odlična.

3. Razstava Milana Volovška:

V mali dvorani slovenske hiše je bila prva letošnja likovna razstava Slovenske Kulturne Akcije. Slikar Milan Volovšek je razstavil 26. olj. Glavni motiv teh del je bila ženska figura iz različnih dob njegovega življenja.

Navzoče je pozdravila Andrejka Dolinar Hrovat, Milan Volovšek je pa opisal svoja dela.

Obisk je bil obilen, tako pri odprtju v soboto 31. maja, kot v nedeljo 1. junija t.l.

In še en esej (med šumom pomladanskega vetra v Tokiu)

Dvajsetega maja t. l. sem vesel prejel Med XXXI/ 1-2, 1997 - vesel in hvaležen. Vesel krasnega, duhovito barvanega ovitka! Morda bo nekoč dovolj denarja za barve zadnje plati ovitka - zdi se mi, da bi Med bil potem podoben bolj knjigi, kot reviji za vsakogar, ne le zame, ki ga skrbno hranim ob neslovenskih knjigah Daljnega Vzhoda. Hvaležnost čutim do vseh, ki so spet en Med omogočili, celo s prikupno umetniško prilogo Marjanca Savinškove.

O svoji poeziji v tej številki - pod naslovom Lom sončnih žarkov v kapljicah življenja - ne morem reči ničesar. Japonski pregovor pravi: "Hitó no sénaka wa mietémo, džibún no sénaka wa miénu" (po naše pisano, z izjemo črke w, ki odgovarja angleškemu glasu W): "Bližnjikov hrbet se lepo vidi, lasten pa ne".

G. Gregor Papež je pesnik, o tem ni dvoma. Njegove tri španske pesmi El testamento de mi padre. Extranjeros, Principio to znova dokazujejo - po vsebini. Naj mi gospod pesnik oprostí, če dodam: v teh treh pesmih pogrešam...melodijo. Vsako teh pesmi lahko prepisem v prozo tako, da sledi stavek stavku, torej brez pesniških vrstic in kitic; pred seboj bom imel pesniško prozo, a njena prava pesniška vsebina bo - vsaj mojim ušesom - klicala po predelevi v pesem. Španščina je že po svoji naravi melodičen jezik. Na koncu tretje pesmi Principio pravi pesnik v preveliki skromnosti: "Escribo por la simple maravilla de poder mover mi brazo sobre el papel. "Pesniški talent mu nalaga odgovornost, da - ustvari pesem. Saj pravi - in poje - sam: "También espero que los poetas hablen por mí."

Momus Avgur-jev esej "Novoletne elukubracije" predstavlja zanimivost že v samem naslovu. Slovar slovenskega knjižnega jezika (Ljubljana, I, 1993) besede "elukubracija" ne pozna. Španska enciklopedija Diccionario Enciclopédico Espasa (v založbi Espasa-Calpe Madrid 1983) razlaga "elucubrar, elucubración" pod besedama "lucubrar, lucubración": "ustvarjati dela vrednosti pozno v noč", in pravi, da izvirata besedi iz latinskega "elucubrare", "elucubrari"; Lewis-Short-ov slovar klasične latinščine (Oxford 1969) pa nam pove, da pomeni glagol "sestavljati kakšen tekst ob svetilki, se pravi ponoči in trudoma". Bodoči Slovar slovenskega knjižnega jezika bo lahko vnesel besedo s tako bogato vsebino v svojo novo izdajo, če mu bodo to slovarska načela omogočala.

Preroško zanimiv esej nosi letnico 1983. Zdi se mi, da zavisi vrednost celotnega in tako duhovito pisanega eseja od vprašanja: ali se da dokazati, da so bila razmišljanja napisana v letu 1983, torej pred vsaj šestnajstimi leti? Da torej letnica 1983 ni literarna iznajdba "post factum", kot pravimo, ali kakor je zapisano v zgoraj navedenem SSKJ (III, str. 881) "post festum".

Esej Matjaža Puca "Strategija vračanja v Slovenijo" je poln svetlih prebliskov, ki se jih je vredno zapomniti. N. pr. "[Izseljenska] kultura je po svoje bolj slovenska in avtohtona kot sedanja v matični domovini, ki se je žal balkanizirala in 'komunizirala'" (str. 40). Ali na isti strani: "Slovenska skupnost je vest in priča državljanske vojne in vseh posledic." Ali pa na str. 47: "Demokracija se zgrajuje vedno počasi in ji je treba pomagati, ne pa samo kritizirati." Toda na dveh mestih sem se ob branju spotaknil. Na str. 43 trdi avtor, da je bila stoletja "edina vez...samo jezik". Ali ni zgodovinsko pravilneje reči, da je bila - vsaj za večino Slovencev - zedinjujoča vez dvojna: jezik in katoliška vera? G. Puc sam prizna, da je eden izmed vidikov, ki so usmerjali slovensko izseljensko politično skupnost po odhodu iz Slovenije kot izrazito slovenski vidik, bil "vernost in katolištvo" (str. 39). Drugič mu je spodrsnilo na str. 48: avtor razlikuje med argentinskimi in slovenskimi Slovenci. Ali niso argentinski Slovenci slovenski?

Leva Detele povest "Na strašni vzpetini spoznanja" razodeva Detelo kot pravega pripovedovalca, ki zliiva dramatiko dogajanja s krasno slovenščino in žive slike narave. Mimogrede: prvi opis groznega me zagrabi, drugi pa ne; vsaj osebno ne prenesem kopičenja groznega. Poznam

ljudi - Japonce in ne Japonce -, ki podobno zmorejo le eno samo napetost pozornosti.

Še en pripovednik nastopa: Aleš Grad. Njegova "Črna kavica" razodeva - zdi se mi - resničnega umetnika, a na začetku pripovedovalne umetnosti in pripovedovalnega ustvarjanja. V njegovi zgodbi je še preveč površnih opazk, čeprav gre za globoko - in napeto - psihološko dogajanje. Upam, da bo gospod pripovednik našel nekoč čas in preštudiral tehniko tkzvanih "short story" ustvarjalcev. Resnična škoda bi bila, če bi svojega talenta ne razvijal!

Pokojnega prijatelja Vinka Brumna "Služba resnici" je - vsaj zame - dragoceno odkritje. Osebno se z gospodom doktorjem nisva poznala, a sva si pridno dopisovala, vsaj dokler je to zdravje gospodu Brumnmu dopuščalo. V njegovih spisih in v njegovih pismih sem čutil neke vrste dihotomijo: na eni strani je bil odličen opazovalec družbene resničnosti, ki ji je s svojimi razčlenjevanji in uvidi skušal pomagati; na drugi strani pa - kot filozof - ni mogel iz svojega začaranega kantovskega kroga. Kolikokrat mi je bil pisal, kako se mu izhodišče mišljenja nudi v Descartes-ovem "Cogito, ergo sum"; jaz pa sem skušal dokazovati enostranskost te formule, ki bi se morala glasilati "Sum, ergo cogito", vsaj kadar nam gre za najbolj prve ali osnovne danosti. Ob branju Brumnove "Službe resnici" sem zaslutil zamotane silnice njegove osebnosti, ki so nanjo vplivale z vso težo neizbežnih zgodovinskih dogodkov. Nekoč mi je bil pisal, da bi se morala srečati v Buenos Airesu pri skodelici žlahtne kave, kjer bi se najina različna gledanja izkazala kot v bistvu enaka...Nisem mu odkrito odgovoril, da tega ne verjamem; zahvalil sem se mu le za povabilo, da pridem v daljni Buenos Aires; iz njegovih pisem je dihala ljubeznivost, ki je bila močnejša od vpogleda v razdvajajoče filozofsko mišljenje.

Tistim, ki se razgledujejo, po novem, lahko dostopnem znanju za širjenje svojega obzorja, toplo priporočam članke izpod peres D. Sušteršiča o kipih južnoameriške kolonialne dobe; R. Švent-ove o še neobjavljenih pesmih Karla Mau-serja; T. Debeljaka o pregledu znanstvenega delovanja pokojne dr. Branke Sušnik; V. Rodeta izbor pisem, ki sta si jih pisala Vinko Brumen in Ivan Dolenc; M. Kremžarja o nadvse tehtnih pomislekih ob knjigi dr. Mirka Gogale; in J. Ranta o treh tekstih, ki se bavijo s čisto modernimi problemi.

Ko gospod Rant razčlenjuje Mario Bunge-jev članek "Tres advertencias de Dolly clonada" (1997 v La Nación), rabi besedo "hlon", o kateri pravi, da ga v tej obliki spominja na grški izvirnik "hlon" (z začetnim h in omega med l in n). Pri tem se opira na informacijo v Science Group, ki s svoje strani navaja Oxford Engl.Dict. Supplement 1971. Toda:

The Oxford English Dictionary Supplement 1975, str. 207ab izvaja to besedo iz grškega klón (grški k, ne h; l; omega; n). (Lahko bi rekli svetovno) znani Liddel-Scott-ov Greek-English Lexicon New Edition (1961) ne pozna nobene besede, črkovane hlon, to je, h-l-omega-n, pač pa besedo klón. Tako klasični kot moderni grški "k" se jasno razlikuje od klasičnega in modernega grškega "h"; slednjega je treba izgovoriti kot škotski "ch" ali nemški "ch" n. pr. v besedi Buch. Glej 22. knjigo v The New Encyclopedia Britanica, Macropedia 1994, pod zaglavjem The World Languages. Angleško-japonski slovar v založbi Shogakukan-Random House iz leta 1980 izvaja klón, clone iz grškega klón, ne hlon. Italijansko-japonski slovar v založbi Shogakukan-Garzanti iz leta 1983 ravna enako z besedo il clone. Enako tudi Deutsches Universal Wörterbuch A-Z iz leta 1989 z besedo Klón. Torej bo pravilneje v slovenščini klón, ne hlon. SSKJ 1993 besede še ne pozna, tudi v Dodatkih ne.

"Ostaja pa filozofsko...vprašanje, če bi bil hlon res človeška oseba." (Str. 147). Če lahko ugotovimo pri hlonu (klonu), da ima um in voljo, je človeška oseba.

Vladimir Kos.

Zakriti obraz resnice

France Pibernik, pesnik, kritik, literarni publicist in literarni zgodovinar, se je rodil leta 1928 v Suhadolah pri Komendi. Diplomiral je iz slavistike, v Ljubljani. Poleg pesmi (šest zbirk) je objavil številne kritične zapise in razprave o sodobni slovenski književnosti, v zadnjem času pa se posveča raziskovanju zamolčane literature.

1. G. France Pibernik, z vašim imenom se zdomci srečujemo pogostejše, odkar ste se posvetili raziskovanju zamolčane literature. Moje prvo srečanje z vašim delom je bilo povezano s pesnikom Francetom Balantičem. Provič sem ga srečal v Slovenčevem koledarju za leto 1945, v katerem je dr. Tine Debeljak predstavil šest mladih, med vojno padlih književnikov. Debeljakovi sestavki so me pravzaprav pritegnili zaradi Lojzeta Grozdeta, ki sem ga poznal iz Marjanišča, kjer sem ga videval, ko sem v šolskem letu 1940/41 kot dijak klasične gimnazije tam stanoval. Šele potem sem opazil Balantiča, ker je bil Kamničan, torej moj bližnji rojak. Sam sem namreč iz Suhadol pri Komendi.

Po vojni, ko sem obiskoval gimnazijo v Kranju, bržkone je bilo v letu 1946, mi je eden izmed sošolcev posodil Balantičevo medvojno zbirko V ognju groze plapolam. V navalu navdušenja sem jo v celoti prepisal, malo pred maturo pa sem zbirko od sošolca lahko odkupil. Tudi na ljubljanski slavistiki, kamor sem se vpisal jeseni 1949, je bilo med študenti izjemno zanimanje za Balantiča. Brali so ga tudi partijci, obstajali so celo zasebni krožki, ki so se posebej ukvarjali z Balantičem. Ta zaznamovani pesnik je bil celo predmet na uradnem posvetovanju mladih piscev Slovenije leta 1950, pa tudi sicer je bil Balantič nenehno prisoten v javnosti. Kdaj pa kdaj so ga omenjali tudi najvišji partijski ljudje, čeravno zgolj per negationem. Skratka, Balantič je ves povojni čas živel z nami kot simbol zavržene, preganjane in prepovedane umetnosti.

Treba je še dodati, da so Balantiča izključevali samo politiki, medtem ko so mu književniki domala brez izjem priznavali nesporne umetniške kvalitete. Prav zaradi takega odnosa tudi tistih književnikov, ki so sicer bili v službi režima, je pripeljalo do tega, da so zahtevali natis njegovih pesmi. To se je zgodilo v letu 1966, ko je bil izbor v uredništvu Mitje Mejaka natisnjen, obvezni izvodi že poslani v knjižnice, toda vmes je posegel centralni komite KPS in zbirko so morali umakniti iz prodaje in celotno naklado uničiti - razen nekaj izvodov. Takrat sem iz protesta napisal prvi članek o Balantiču, v katerem sem poudarjal, da so v svetu take probleme že zdavnaj rešili: na Norveškem so znova tiskali Knuta Hamsuna in v Srbijo se je vrnil emigrantski pisatelj Miloš Crnjanski. Urednik Sodobnosti mi je prijateljsko pojasnil, da članka iz političnih razlogov ne more objaviti. Na natis Balantiča je bilo potrebno čakati nadaljnjih osemnajst let. Seveda sem si preskrbel obe buenosaireski izdaji Balantiča, Debeljakovo (1956) in Papeževno (1976), kar je šlo preko Trsta. Zanimivo je morda, da sem prvi izvod Meddobja videl leta 1957 v slovenski knjigarni v Gorici, kamor sem lahko enkrat mesečno šel z maloobsejno propustnico iz Goriških Brd, kjer sem bil nekaj časa poučeval.

Zame kot kulturnega delavca je bilo najtežje to, da nisem mogel dobiti službe v Ljubljani, ampak so nas vse pošiljali na visoko podeželje. Slovenščino sem tri leta in pol poučeval na nižji gimnaziji v Goriških Brdih, preden sem prišel na kranjsko gimnazijo. Moji poskusi, da bi našel zaposlitev v Ljubljani niso uspeli. Pomagati si je bilo potrebno na druge načine, se pravi organizirati lastno delavnico in iskati viře po različnih poteh, kajti glede literature je bilo najhujše pomanjkanje osnovnih informacij in knjig iz sodobne svetovne literature. Z veliko zamudo sem prišel do avtorjev, kakšna sta T. S. Eliot in Dylan Thomas, ki sta me še posebej zaposlaval. Seveda sem kot književnik in kot prosvetni delavec živel pod stalnim policijskim nadzorom, ki sem ga na srečo čutil samo posredno, vsekakor pa nisem imel nobene možnosti, da bi v tistem sistemu službeno napredoval. Stanje provincialnosti je skrivalo v sebi mnoge nevarne sestavine odmaknjenosti in izključevanja. Skušal sem se jim upirati po svojih močeh. Čeprav je bilo, na primer, tvegano organizirati Kocbekov večer v Kranju, sem to storil. Nekaj nedoločljivega človeka žene v take poteze.

2. Preseneča obilica virov, gradiva, dokumentacije, ki ste jo uporabljali v svojih razpravah. Kako vam je uspelo to odkriti, doseči?

Dokler sem samo pasivno spremljal prepovedano literaturo, so mi zadoščali taki podatki, kot sem jih na primer našel v Debeljakovih komentarjih, v trenutku, ko sem se odločil za dejavno vključitev v raziskovanje prepovedane literature, sem moral najprej sistematično pregledati vse v domovini dostopne tiskane viře. Moja prava šola, v kateri sem se učil metodičnega dela, je bil Balantič. Potrebno je bilo znova preverjati vse, kar so o njem napisali drugi. Veliko so mi pomagali številni pogovori pri Balantičevih v Kamniku. Postopoma se je začel odkrivati krog preživelih Balantičevih prijateljev, sošolcev, nekdanih študentov slavistike.

Velika spodbuda zame je bila novica, da je v Državnem arhivu Slovenije ohranjena Balantičeva literarna zapuščina, ki je veljala za izgubljeno. Tam sem poleg velikega števila pesnikovih rokopisov našel nekatera pisma, zlasti pisma domačih in prijatelja Franceta Kremžarja. Počasi sem odkril še druge arhive, na primer obsežen Debeljakov arhiv, posebej tistega, ki je zajemal gradivo revije Dom in svet. Vztrajnost je bila moje glavno orodje. Po daljšem času sem odkril nekatere preživele iz grahovske tragedije. Začele so se moje poti na Notranjsko, na Bloke. Pogovarjal sem se z ljudmi, ki jih je bilo treba najprej odkriti, potem pridobiti njihovo zaupanje. Še vedno so bili zelo prestrašeni in so prosili, naj ne omenjam njihovih imen.

Ko sem bil prvič na grahovskem pokopališču, nisem mogel odkriti Balantičevega groba, ker je bil večji del pokopališča kot en sam travnik. Vse, kar so sorodniki zgorelih v postojanki položili na skupni grob, so vaški aktivisti takoj odstranili.

Posebno težko je bilo vzpostaviti stike z Argentino, kjer so živeli nekateri pričevalci, posebej zanimiv zlasti dr. Marko Kremžar zastran odnosa Balantič - Kremžarjeva družina. Že naslove je bilo težko najti. Moje delo je močno olajšal ponatis Balantičevega izbora Muževna steblika, ki ga je leta 1984 izdala osrednja Državna založba Slovenije in je natis veljal kot tiha rehabilitacija Balantiča. Vedeti morate, da so Balantiča prvič uvrstili v uradno pesniško antologijo že leta 1970. Do oznovskih arhivov sem seveda prišel šele po osamosvojitvi, vendar tam ni bilo nič posebnega, kajti za Ozno Balantič ni bil zanimiv, ker je bil mrtev, vsekakor so se bolj zanimali za tiste, ki so se z Balantičem ukvarjali.

3. Potem ko sem prebral vašo študijo o Balantiču, sem ostal v dvomih, v koliki meri je šel Balantič k vaškim strazam iz prepričanja, v koliki meri po sili razmer. Kaj menite o tem osebno?

To je eno težjih vprašanj, predvsem zato, ker ni literarno, ampak zadeva Balantičev svetovni nazor in osebni duhovni profil. Poleg tega je šlo za mladega človeka, saj je bil ob vstopu med vaške straže star enaidvajset let.

Balantič je bil po eni strani človek, ki je bil zazrt v poezijo, ki je svet doživljal pesniško in bil občutljiv, notranje čustveno labilen, saj so ga v času njegovega ljubljanskega begunstva pestile tako globoke osebne krize kakor hude materialne stiske. Živel je v izrazito idealiziranem osebnem svetu, ki pa se mu je v nekem trenutku začel podirati.

Pričevalci govorijo, kako je bil Balantič spočetka kot vsi slušatelji ljubljanske slavistike na strani vsesplošnega narodnega odpora zoper okupatorja, toda leta 1942, ko so se začela dogajati grozodejstva povsod, tudi po ljubljanskih ulicah, in ko je občutil strahote koncentracijskega taborišča v Gonarsu, so se stvari v

njem močno spremenile. Po vrnitvi iz taborišča novembra 1942 se je nekaj časa še skušal reševati v poezijo, kar kažejo njegove zadnje znane pesmi, potem pa ga je zgrabila neposrednost prelomne zgodovine. Odložil je pero in se odločil za odhod med vaške stražarje. Nimam dovolj podatkov ali dokumentov, da bi mogel neposredno odgovoriti, kaj je pretehtalo, da se je odločil za ta korak. Gotovo je k temu veliko pripomogel prijatelj Kremžar, saj je tudi odšel v njegovo postojanko v Grahovo, ne kam drugam, del so prispievale obupne razmere v katerih je živel kot begunec, odvisen od drugih ljudi. Brez zadržkov pa lahko poudarim, da je po vstopu med stražarje začel delovati zelo zavzeto, posebno, ko je spoznal strahote Notranjske, Blok, Loške doline. Zavedal se je tveganja, zavedal se je, da lahko izgubi življenje, kot mi sporoča eden izmed njegovih znancev, ki se je z njim pogovarjal teden pred njegovo smrtjo, toda umika ni bilo več. V resnici je hotel pomagati ljudem, ki so bili izročeni na milost in nemilost dveh neprijaznih sil, tako italijanske soldateske kot partizanskih enot. To je posebej dokazal s tem, da je jeseni 1943 znova odšel s Kremžarjem v Grahovo, čeravno sta se ob italijanski kapitulaciji komaj rešila iz partizanskega obroča in je bila grahovska postojanka skrajno izpostavljena, slabo oborožena in ni imela dovolj za vojevanje izurjenih vojakov.

4. Ali ste objavili kako razpravo prej omenjenih avtorjev še pred padcem komunistične oblasti v Sloveniji? Ali ste imeli nasploh kakšne sitnosti zaradi vašega, recimo, "krivoverskega" delovanja?

Ko sem po letu 1981, tisto jesen je umrla Balantičeva mati, začel sistematično zbirati gradivo, se je pojavilo tudi vprašanje publiciranja. Vrsta posameznih objav različnih piscev v tem času je namreč kazala na to, da Balantič kot pesnik ni več čisti tabu. To se je pokazalo zlasti ob ponatisu Balantičevega izbora Muzejna steblika leta 1984. To je bilo ravno ob 40-letnici izida zbirke V ognju groze plapolam. Ob tisti priložnosti sem v Celovškem zvonu objavil članek Prelomni čas Franceta Balantiča (iz gradiva za njegov življenjepis 1940/41), leta 1986 mi je Nova revija tiskala del eseja o zgodnjem Balantiču, takrat sem tudi imel prvi javni govor o Balantičevi poeziji na spominskem večeru v Kamniku, ki so ga pripravili (z nekaj zapleti) tamkajšnji gimnazijci. Leta 1987 sem končal monografijo Temni zaliv Franceta Balantiča, ki je izšel dve leti kasneje pri Cankarjevi založbi v zelo nizki nakladi in bil takoj razgrabljen, zato tudi ponatis menda 4000 izvodov. Takoj zatem sem se lotil Hribovske, čigar pesmi so izšle leta 1990, leto kasneje pa še Slovenski dunajski krog 1941 - 1945, kjer sem obdelal dejavnost dunajskih študentov pod vodstvom genialnega, po vojni vrnjenega in ubitega Janeza Remica. Potem sem se lotil prve kritične izdaje Balantičevih Zbranih pesmi, ki so izšle za 70-letnico pesnikovega rojstva, torej 1991. Tisto leto smo v Kamniku, v pesnikovem rojstvem kraju, uspeli postaviti spomenik.

Kar zadeva neposrednost policijskega nadzora, naj povem, da sem bil na ubdo klican samo enkrat, pa ne zaradi Balantiča. Na splošno nisem človek, ki bi po nepotrebnem izival, sicer pa sem bil pod nenehno kontrolo različnih sodelavcev udbe, pa bodisi da so spremljali moje gibanje v literarnih krogih bodisi da je šlo za ljudi na službenem mestu. Na srečo človek ni vsega vedel. Bolj smo slutili, kaj se je dogajalo z nami. Posamezna pričevanja, o katerih sem bil seznanjen v zadnjih časih, pa pričajo o grozljivosti početja takratnih nosilcev oblasti. Pritisk je pa zagotovo občutila vsa družina.

5. Katere ustanove so vam šle na roko pri raziskovanju? Ste imeli kakšno podporo (denarno ali drugačno)?

Ključno vlogo je imel Državni arhiv Slovenije, kjer sem našel Balantičovo literarno zapuščino, tisto, kar je leta 1944 ob pripravi Balantičeve zbirke zbral dr. Tine Debeljak. Zlasti arhivarji so mi radi pomagali, saj so bili med njimi simpatizerji Balantičeve poezije. Na drugem mestu je bil arhiv Inštituta za novejšo zgodovino delavskega gibanja (danes Inštitut za novejšo zgodovino), kjer sem našel dragocene podatke v italijanskih in domobranskih arhivarijah, nekaj stvari sem odkril v Zgodovinskem arhivu Slovenije, izmed knjižnic pa sta mi stali ob strani Studijska knjižnica v Kranju ter Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, zlasti njen rokopisni oddelek, kjer je v veliki meri zbran tudi zdomski tisk, recimo, premorejo prvo številko ciklostilne revije Svet in dom. Še sčasoma so se me po arhivih navadili in mi strokovno vsestransko pomagali.

Pomembni pa so bili tudi zasebni arhivi. Najbogatejši je seveda arhiv Balantičeve družine v Kamniku, pomembne dokumente pa hrani še pesnikov prijatelj Marijan Tršar, mnoge dokumente, recimo fotografije, pa so mi posredovali posamezniki, ki sem jih srečal ob naključnih priložnostih. Sploh sem imel občutek, da si vsi želijo kaj več izvedeti o tem nesrečnem pesniku.

Kar zadeva moralno in materialno podporo, naj povem, da je bila pozna in skromna. Za raziskovalca, ki je delal zunaj uradnih institucij, takorekoč privatno, kar velja še posebej zame, je bilo tako delo v prejšnjem režimu močno tvegano. Dobival sem resna, resda zelo prijateljska opozorila, naj stvar opustim. Zato sem iskal možnosti za delo v kateri izmed uradnih ustanov. Najprej sem se obrnil na Inštitut za slovensko književnost pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, ki je gotovo poklican za to smerne raziskave, toda odgovor je bil odklonilen. Po dolgotrajnem obleganju se mi je posrečilo vključiti svojo nalogo pri Znanstvenem inštitutu Filozofske fakultete, kjer sem bil uradno registriran v letih 1986-1990. Dobival sem nekaj povračila za potne stroške in nekaj honorarja, sicer pa se od strokovnjakov nihče ni zanimal za moje delo in moja dognanja. Zame je bilo pomembnejše to, da sem imel na tak način vsaj malo zavarovan hrbet, čeprav sem bil v bistvu še bolj pod kontrolo, ker sem moral redno dostavljati poročila o opravljenem delu, predvsem sem se pa čutil psihološko nekoliko sproščenejšega. Včasih je bilo razpoloženje res zagatno, tako da sem zašel kdaj pa kdaj v hude krize. Na srečo nisem odnehal.

6. Kakšno je vaše mnenje, tako, zelo splošno, o vrednosti emigrantske literature? Ali je njen prispevek pomemben za celotni slovenski kulturni prostor?

Ker nisem literarni zgodovinar, ampak le raziskovalec, ne morem dajati kakšne meritorne sodbe o celotni emigrantski literaturi. Glede na to, da zdomska književnost ni še ni v celoti pregledana in da niso kritično pregledani vsi pomembnejši avtorji, je za tako sodbo sploh še prezgodaj, toda nesporno je, da gre za pomemben del slovenske literature v celoti. Eno je že to, da so posamezni književniki s svojo literaturo pokrivali tisto problematiko, ki je bila v domovini zaradi enoumja povsem izločena iz javnosti, druga pa je seveda še pomembnejša, da so posamezni avtorji, recimo Zorko Simčič, ustvarjali leposlovna dela, ki so po svojih umetniških težnjah daleč presežale sočasne literarne dosežke v domovini. To so neizpodbitna dejstva in vprašanje je samo, kdaj se bo slovenska literarna zgodovina odprla v tolikšni meri, da bo vse te zdomske dosežke integrirala v matično književnost.

V zelo splošnem smislu pa smem brez zadržkov trditi, da je zdomska književna dejavnost močno obogatila slovensko kulturo. V katerih segmentih se je zgodilo največ in kako daleč so segali vplivi sodobne svetovne književnosti, zlasti južno-ameriške, o tem bo pa potrebno napraviti posebne raziskave in torej znanstveno dognati dejanski vpliv nakazanih okoliščin.

7. Vaš pesniški opus je v zdomstvu praktično neznan. Kaj bi nam povedali o njem? Ali smatrate ono obdobje za zaključeno?

Moje pesniško delo je potekalo po eni strani v senci uradno proklamiranih in nad vse slavljenih pesnikov, ki so imeli na razpolago svoje revije, svoje založbe, svoje kritike, svoj poseben prostor v radiu in na televiziji. Po drugi strani se nisem pridružil kakšnim izrazitim pesniškim oporečnikom. Pravzaprav sem v javnost stopil pozno, z zbirko šele leta 1960. Tematika moje poezije je bila daleč od uradne, pravzaprav močno usmerjena v kmečko problematiko, ki sem jo čutil kot človek s kmetije, toda kritiki niti slučajno niso upali pisati o tem. Zavestno sem odklanjal vezane pesniške oblike, ker so bile takorekoč sestavni del uradne socialistične poetike, in se izpovedoval v svobodnih formah. V zgodnji dobi sem z veseljem prebiral ruskega pesnika Sergeja Jesenina, potem pa sem odkril T. S. Eliota in Dylana Thomasa, kar mi je odprlo pot v modernejša obzorja. Mislim, da sem v zbirki September (1974) povedal najpomembnejša življenjska spoznanja, kar bi bilo mogoče poenostaviti v relativnost pojavov tega sveta. Potem sem izdal še zbirko pesmi v prozi Odzvoek (1979).

Leta 1993 sem uredil antologijo svojih pesmi pod naslovom Ajdova znamenja in z njo resda zaključil neko obdobje svojega pesniškega dela. Vendar stvari v človeku živijo naprej, le da niso vedno izpeljane do formalnega konca. Kdaj pa kdaj še kaj zapišem zase. Po eni strani me je močno okupiralo raziskovalno delo in me tudi duhovno zapolnilo, po drugi strani pa si dopovedujem, da sem v poeziji dal, kar sem najboljšega mogel. Skoro s pomilovanjem spremljam natiskovanje novih in novih zbirk avtorjev svoje in bližnjih generacij, saj gre pri njih v bistvu za goli formalizem, za upočasnen tek navzdol. In pogosto se spomnim, kaj se je zgodilo Gregorčiču in Aškercu v poznejših zbirkah. Povsod so meje. Tudi v poeziji.

V Kranju, 6. junija 1997
Pogovarjal se je Vinko Rode

Štirje pomisleki

V reviji(ci) za rast duhovnega življenja, ki jo izdaja Družina pod naslovom "Božje okolje", je France Rozman prispeval odličen esej "Jezus in demoni", in sicer v lanski dvojni številki 11-12, na straneh 176-183. Če se v naslednjem dotaknem štirih njegovih misli, ki se mi zdijo problematične, s temi pomisleki nočem na noben način manjšati pomembnosti in tehtnosti eseja, saj je današnji svet poln ljudi, ki ne morejo priznati resničnega bitja demonov.

Prvi pomislek zadeva avtorjevo misel na str. 176: "*Hudič Ga je! z laskanjem, da, celo s poskušanjem, da bi Mu zasejal dvom o tem, če je res Božji Sin, hotel odvrniti / od sklepa, da uniči hudičeva dela/*. V Jezusu je nastal hud notranji boj. Ta ni bil nič manjši, kakor je bil boj v notranjosti prvega človeka Adama..." Odkod vemo, da je v Jezusu nastal hud notranji boj? Na kakšno izročilo odnosno katero mesto v Svetem pismu se opira gospoda esejista misel? Ali ni bolj v skladu s Svetim pismom Nove zaveze če si tega "hudega notranjega boja" ne predstavljamo kot znamenja resnične človeške Gospodove narave? "O Njem pričajo evangelisti soglasno, da je bil zmeraj neomajenega in neustrašenega značaja, celo ob ponovnih napovedih učencem, da Ga čaka v Jeruzalemu nasilna smrt (Mat. 16:21 ss; 17:22 s; 20:17 ss; Mk 8:31 ss; Lk 9:22; Jn 10:11.17 s; 11:7 s.16;16: 32 s). (Philip Edgcumbe Hughes: A Commentary on the Epistle to the Hebrews. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan 1977, str. 183.) V Lukovem evangeliju ima dvanajstletni Jezus jasno zavest, da je Božji Sin (2:49). Tudi lahko rečemo - V skladu s Katekizmom Katoliške Cerkve, da je bil Satanov napad naperjen ne proti zavesti Božjega sinovstva, ampak proti tisti metodi odrešenja, ki se je Satan bal (paragrafi 538-540 v Chapmanovi angleški izdaji iz leta 1994; drugih izdaj nimam pri roki).

Drugi pomislek zadeva esejistovo misel na str. 179: "*...Boga ni mogoče z ničemer dokazati*". To ne drži, če gre za naravno spoznanje božjega bivanja. Prvi Vatikanski zbor je slovesno - in za katoličane obvezno - izjavil, da je človekov naravni razum zmožen z gotovostjo spoznati, da je Bog, in sicer s pomočjo ustvarjenih stvari. Vera, ki so jo s tkzv. protimodernistično prisego izpovedovale osebe z določeno cerkveno oblastjo - več kot pol stoletja, od Pija X. dalje - opredeljuje "s pomočjo ustvarjenih stvari" kot uporabo počela vzročnosti, po katerem iz učinkov lahko spoznamo Boga kot njihov vzrok. Vatikanski zbor je dejansko ponovil, kar je bil že sv. Pavel izjavil rimskim kristjanom (Rm 1:20), pred njim pa pisec knjige Modrosti (13:1-9). Vatikanska definicija brani tozadevno zmožnost

M. Savinšek (nad. s 3. strani)

Po mojem mnenju spada med največje slikarje današnje dobe, toda neki srbski slikar je rekel: "Šteta da se Mušič izvinjava sveto je Slovenac." Jaz tudi ne razumem zakaj, odnosno na dejstvo. Zamerili so se mu partizani po vrnitvi iz Dachau-a. Pokojna g. Bara Remčeva mi je omenila, da je bil Mušič rdeč že na Akademiji? Žal mi je za g. Baro in za vse tiste, ki umirajo v daljni Argentini. Meni je pa usojena Francija. C'est la vie!

Želim Vam še nadaljne uspehe Vaše revije, ki je ena od mojih najljubših razvedril. Tudi revija "Zvon" je kvalitetna, a srce pa vleče na "Meddobje".

Marjanca Savinšek
Vincennes, 1.8.1996.

P. S. Oprostite, da ne pišem s strojem. Vsi stroji so odpovedali, pisalni, pralni, mixer, itd.

naravnega človeškega razuma, a se ne dotakne vprašanja, koliko ljudi je dejansko zmožnih tega spoznanja. George D. Smith to takole razlaga v svojem priročniku Naukov Katoliške Cerkve: Cerkve se zaveda, da se človeka drži izvirni greh in da ga neukročene strasti in tolika privlačnost snovnega sveta ovirajo in zadržujejo na poti do verskega spoznanja... Zaradi življenjskih okoliščin ni mogoče, da bi vsak človek lahko odkril tovrstno naravno resnico na razmeroma pravičen način in brez dvoma." (Ameriški izvirnik: The Teaching of the Catholic Church. A Summary... Macmillan, New York, 1949, I, str. 4-5.)

Tretji pomislek imam pri naslednjih treh stavkih na str. 182: "*Takoj po vstajenju je bil Jezus povzdignjen k Očetu. Takrat pa se je v nebesih razvnela vojna. To skrivnostno dogajanje odgrinja Janez v videnju... na otoku Patmu.*"

Kar zadeva besede "povzdignjen k Očetu", Janeza Pavla II. Katekizem (zgoraj omenj.) razlaga v 660. paragrafu (po angleški izdaji): "V tistih štiridesetih dneh (po Vstajenju) vsebujejo besede Od-Mrtvih-Vstalega Mariji Magdaleni skrivnostno značaj Njegove slave: "Še nisem povzdignjen v nebo k Očetu..." (Jn 20: 17) To pomeni, da se slava vstalega Kristusa drugače razodeva kot tista, ki je Kristus deležen povzdignjen k Očetovi desnici; to slednjo zaznamuje prav zgodovinski in nadčutni dogodek Vnebohoda."

Po E. F. Siegman-u je (več ali manj) v rabi vsaj pet glavnih sistemov tolmačenja Janezovega Razodetja. V luči teh razlikujočih se razumevanj sta tudi 12. in 13. poglavje različno tolmačena, a v skladu s prednostnim sistemom. Naš esejist bi moral navesti kak razlog, ki ga nagiba k njegovemu tolmačenju. Obe poglavji bi se lahko nanašali, v skladu z naravo preroškega gledanja - ali teleskopsko, kot pravimo -, na različne dobe, celo na trenutek v večnosti, ko so Satan in njegovi izgubili dostop do nadnaravnih nebes. Anscar Vonier v zgoraj om. Smith-ovem Priročniku ugotavlja, kako uravnovešena je sodba sv. Tomaža Akvinca glede padca angelov: vsak angel je naravno edinstveno in popolno bitje, ki ga v naravnih stvareh ne more "polomiti"; toda v soočenju z nadnaravnim svetom tega lahko zavrže, če se mu "zazdi", da bi moral zanj žrtvovati svojo edinstvenost in naravno popolnost. Kot pravi naš esejist. "satan - /kot satan/- je bil že pred Jezusovim odrešenjem" (str. 182), torej se je moral njegov padec iz Nebes zgoditi mnogo prej. V prvem Janezovem pismu (3:8) stoji zapisano, da se je Božji Sin pojavil na zemlji, "da bi razdrl Satanove stvaritve". (Kogar zanima: Vonier-ova razlaga je na str. 276-279 v zgor. omenj. Priročniku.)

S tretjim pomislekom je povezan moj četrti. Naš esejist namreč pravi na str. 182-183, "*da Mihael ni mogel več prenašati zmaja, ki je ime za satana... Začel je vojno z njim, ga premagal in ga z njegovimi angeli vred vrgel na zemljo, kjer se sedaj vojskuje zoper poveljčane Jezusa...*" Samo sedaj? Samo po Jezusovem Vnebohodu? "Hudič od začetka ubija ljudi in nikoli ni vztrajal v resnici, ker v njem ni resnice," (Jan 8:44) ugotavlja naš Gospod. Odmev izraza "od začetka" zasledimo med drugim v prvem pismu sv. Janeza: "...Hudič greši že od začetka...Kajni je bil od hudiča in je ubil svojega brata." (1 Jn 3:8.12.)

Naj ti štirje pomisleki še bolj poudarjajo pomembnost članka "Jezus in demoni". Ta želja se naslanja na besede papeža Pavla VI., ki jih je bil izrekel 15.11.1972 - v splošni avdienci, če se ne motim -: da namreč moderna katoliška teologija preveč zanemari študij Satana in njegovih demonov...

Vladimir Kos

CORREO ARGENTINO V. SUC. 6 CORREO CENTRAL	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232 R. P. I. 201682
---	---

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. GLAS es propiedad de la Acción Cultural Eslovana. Ramón L. Falcón 4158, (1407) Buenos Aires, Argentina. Urejuje ga tajništvo (Vinko Rode, Tine Debeljak, Milena Ahčin). Director: el secretario (Vinko Rode). Tisk / Impreso en: Editorial Bérnaga del Centro Misionar Bérnaga. Colón 2544, (1826) Remedios de Escalada, Buenos Aires, Argentina. Izhajanje GLASA SKA denarno podpira Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, (1407) Buenos Aires, Argentina.